

JANSSON, Torsten (1909-) och Sture (1914-)

Åkersberga, Österåker
Barn- och ungdomsminnen och IFK Österåker

Intervju: 1996 av Karin Jansson
Utskrift: 1998 av Anne-Marie Torssell

Intervjuare:

I dag intervjuar jag Sture och Torsten Jansson och det är den 6 mars 1996 och vi sitter på Bergavägen 22 B, en trappa upp på Solhälla.

- I. När och var föddes ni?
- S.J. Vi föddes uppe i Brottbys allihopa, alla ungar. Far hade affären vid Brottbysån där uppe där Norrtäljevägen korsar ån, den affären. Det finns en affär där nu med, men det är väl kafé eller så någonting, så där är vi födda allihopa och så är vi döpta i Össeby- Garns kyrka. Garn heter den bara nu.
- I. När föddes du, Sture?
- S.J. 26 augusti 1914.
- I. Och du, Torsten?
- T.J. Den 3 juli 1909.
- I. Vet ni när era föräldrar föddes och var de föddes någonstans?
- T.J. Farsgubben föddes i Edsbro den 22 november 1873 och mor föddes 3 september 1875 i Husby-Långhundra, norr om Norrtälje.
- I. Hade ni några fler syskon utom er då?
- S.J. Ja, vi hade två till, tre till och med. Tage dog, det blir sex år sen nu i juli, sen han dog i cancer. Han var född 1916 och sen hade vi en syster Ulla, som var född -18, som dog i Elmnäs, när hon var trettiofem år och sen hade vi en liten syster, som var född 1919, men hon dog ju redan efter tio månader, tror jag, i lunginflammation. Det klarade de inte på den tiden, så tillsammans var vi sex stycken varav Torsten, Vera (f. 1911 d. 1997) och jag är kvar.
- I. När flyttade ni hit till Österåker?
- S.J. 1919 den 1 maj.
- I. Ja, då var ni barn i stort sätt?
- S.J. Ja, vi var små, men Torsten var ju stor.
- T.J. Ja, jag var stora karln, jag var tio år då.
- S.J. Och jag var en liten pojke på bara fem.

- I. Har ni några speciella barndomsminnen härifrån Åkersberga, Österåker?
- S.J. Som man kan tala om alltså?
- T.J. Ja, då blir det inte mycket.
- S.J. Ja, vi lekte väl som alla andra ungar.
- T.J. Tala om ett minne jag har, så vart det väl i anslutning till Tuna borgruin, som jag kanske inte ska fördjupa mig i, men Tuna borgruin har ju varit föremål för en del intresse på sista åren och då, 1919, då var det ju inte mycket man såg utav ruinen, utan det var mera som en stor kulle och så om man titta ner där, så var det som en stor grop med fyra väggar då, jag vet inte om det kunde vara fyra, fem meter någonting och att det var dörröppning i norra väggen och där kröp vi grabbar ner. Vi kröp in och ut i den där och det där har man väl glömt bort, men det har aktualiseras genom att borgruinen har grävts ur, så att man kan se den helt och hållet och sen har blivit tak över, men 1919 när jag såg, då fanns det inget tak, så att då var det en stor grop. Det är ett sånt där minne som jag kan liksom datera till årtalet, eftersom det var första sommaren jag var här och var neråt Tuna då, jag och några grabbar. Det är det mest tydliga minnet jag har, just som jag kan datera.
- I. Var flyttade ni hit någonstans?
- T.J. Åkersberga station, affären då, den låg alldeles intill stationen.
- I. Janssons affär?
- T.J. Ja, Janssons affär, som då byggdes 1901 i anslutning till att järnvägen kom hit, så det var ju det enda nybyggda, som var där nere, stationshuset med magasin och affären med magasin och sen var det en lada, som tillhörde Tuna Gård som vart ändrat till bostäder. Det var sex familjer som bodde i det huset.
- I. Tog ni över efter Pålhammar då?
- T.J. Ja, det var Pålhammar som byggde huset 1901 och så övertog farsgubben det 1919.
- S.J. Det var väl en emellan där, Edmund Larsson.
- T.J. Den som drev affären ett tag där, han hette Edmund Larsson, ja, och farsgubben övertog efter honom.
- S.J. Han flytta till Rydbo då och bytte namn till Lenke och hade affären vid Rydbo station.

Annat rackartyg, vi var nere vid kanalen, vi fick inte vara nere vid kanalen förstås, för det var ju farligt, så där var vi, men föräldrarna litade väl på, för att sågen var ju igång och bryggeriet bredvid Melins väskfabrik, så det fanns ju vuxna människor där runtomkring, så att de litade väl på att de höll lite uppsikt över oss. Men det man också kommer ihåg därifrån att Runö Gård på andra sidan kanalen, de hade ju markerna hela vägen där ända ut i Tunaviken och de hade sina kor gick där sommartid, ibland gick de norr om järnvägen och ibland gick de söder om järnvägen och mest var det söder om järnvägen neråt Tunahållet, för där var det lägre slänt, så där kom korna ut i kanalen och det var väl gott bete där under vattenytan, så där gick ju korna ner sig, de trampade ner sig i gytjan där förstås och då såg vi ibland att det var en ko, som höll på och gick ner sig där, så då sprang vi

hem då eller till sågen, så att de ringde över till Runö, så kom de med hästar och karlar och vagnar och rep och grejer och drog upp kon igen, så då fick vi beröm för att vi var duktiga och anmälde det där och sen fick vi skällning för att vi var där.

I. Var gick ni i skolan?

S.J. Runö skola, den vet du inte var den ligger kanske?

I. Jo, det är väl den här byggningen, som Dala Hemtjänsten har nu?

S.J. Ja, så det huset står kvar, trots att vi gick där, men det var timrat och rejält hus, så det pallade. Så våran skolväg var egentligen att vi skulle gå stora landsvägen upp till bron vid Lastbilscentralen och det där. Det var ju stora landsvägen där, men man fick ju gå över vid slussen, men då var ju föräldrarna ängsliga förstås att vi skulle plurra där, antingen vid slussgraven eller också bredvid, så där kunde man också busa ett tag på hemvägen, men annars gick vi ju genvägen över backen och så gick vi järnvägsbron, men man fick inte gå på järnvägen, så det gjorde vi, men ibland var järnvägsbron svängd, den gick och öppna, då var den på tvären alltså, för sjöfarten då, för det var järnvägsstations personal, som skulle öppna bron om det kom trafik, men då gick det inga tåg mellan tolv och fem ungefär, så då bara ställde de upp bron, så fick de vara ifred, så när vi kom fram i skogen däruppe på Runösidan, så såg man bron stod på tvären, så då var det bara att lappa iväg längs kanalen till slussen i stället då. Så det hade sin bekymmer.

I. Vad hette lärarna och lärarinnorna?

S.J. Lennart Berggren var ju lärare i storskolan och Thea Lewold i mellanskolan och fröken Sandqvist hade småskolan. Ja, Lilly Nordin var ju först.

I. Och du hade samma lärare?

T.J. Ja, när jag kom hit, då gick jag i tredje året och då var det fröken Nordin, som hade den klassen då och sen var det storskolan, då var det en som hette fröken Andersson, men hon vart sjuk, så henne hade jag väl inte mycket, utan då var det mera vikarier ett tag och sen kom Lennart Berggren då, som hade hand om storskolan som det hette på den tiden, femte och sjätte klass. Så att Bertil Berggren var ju den som konstaterat att jag kunde multiplikationstabellen och att jag fick godkänt.

I. Har ni några speciella skolminnen, som anknyter till skolan, förutom det ni har berättat redan?

S.J. Ja, vi hade gymnastik och fröken Nordin var väldigt noggrann, hon fostrades ju oss där. Vi var utanför på skolgården och så fick vi gå efter varandra förbi henne och hälsa ordentligt. Pojkarna skulle lyfta på mössan och gå förbi henne och flickorna skulle niga, för vi skulle lära oss hur man hälsade på folk, så att hon fostrade oss lite så där, som jag antar att de inte gör nu för tiden.

I. Jo, jag tror att en del har faktiskt så att de ska hälsa innan de går in, ta i hand och hälsa. Det ligger mycket i det att var och en ska få en personlig kontakt med läraren också. En gång om dagen i alla fall.

S.J. Jo, fröken Nordin var ju väldigt noga med att alla skulle hänga med också. Det var

två flickor ifrån Hagbystugorna, som hade svårt för sig, ett par tvillingar, så hon gick dit på eftermiddagarna och läste med dem, extra, för hon hade bestämt för sig att alla skulle hänga med och inte låta någon sitta och bli efter inte. Jag vet också, vi hade ju matsäck med oss till skolan och det var en bänk runt väggen i omklädningsrummet, och där satt man under kläderna, vintertid, och åt sin matsäck. Alla hade smörgåsar med sig och en flaska mjölk hade de flesta. Sommartid, så satt vi ute i backen, ute i hagen där bakom. Jag vet inte hur många ungar vi var, som satt utspridda i backen där och åt maten, som hade vi med oss.

- I. Ni fick inte skolmat då någon gång, det hade inte blivit det ännu??
- T.J. Nej, det fanns ingen skolmat, vi fick sitta och äta smörgåsar och det var inomhus i avklädningsrummet. Det fanns inget särskilt rum att sitta och äta i, sommartid kunde man ju sitta ute i backen om det var varmt och torrt väder.
- I. Vilka var era första arbeten?
- T.J. Ja, det var i affärn det.
- S.J. Ja, det var examen ena dagen och dagen därpå var det bara och gå ner i affärn och börja jobba. Det var inte frågan om man ville eller så heller för resten, Då var det så ont om jobb på 30-talet, så att man fick vara glad att man fick ett jobb, för det var ju många skolkamrater, som inte fick tag i något jobb ens över huvudtaget. Vi var ju lyckligt lottade, som fick jobb med samma och sen har det fortsatt och det har gått sextio år till sen. Ja, femtiofem åtminstone i samma.
- I. Hur var det att driva affär här i Åkersberga?
- S.J. Ja, det var ju lanthandel. Vi hade ju allt som människor kunde behöva, utom mat då förstås, så var det ju skor och kläder av alla de slag och tyger. Ja, vi hade mera. Färger och järnvaror, byggnadsmaterial och tapeter och till hästskötsel hade vi hästskor och hovrasparna som skulle vara till det, söm och sånt och likadant till kor förstås. Det var borstar och sånt där som skulle vara till korna och silvadd och sånt där som skulle vara till mjölken. Det var ju varenda gård, som hade några kor så hade de en sil, som de sila mjölken i och då var det silvadd som skulle vara i, för att de skulle ta rätt på allt. Ja, det var väl som hos alla andra lanthandlare, vi hade allting.
- I. Hade ni någonting hängande i taket?
- S.J. Ja, det förstås, det var ju stor yta och hänga på där, så det var ju krokar i taket och där hängde det ju allting. Träskor och sånt där det satt ju alltid ihop med en liten rem mellan tårna, parvis, så de fick ju hänga där uppe och sen var det hinkar och pottor och allt som var handtag på, så det gick och hänga upp och då var det ju inte ivägen heller när det hängde uppe i taket, så det gick ju bra. Så var det allting i lös vikt förstås och alla affärer hade ju väldigt stort lådfack. I översta raden var det smålådor och sen vart de större och större längre ner. Det var ju kryddor i lös vikt och sånt där, kardemumma och kanel och allt sånt, det var i lös vikt och det var bara helt förstås. Det fanns ju inte malen kanel utan det var ju bara helt, så det fick de mala själva när de kom hem.
- I. Socker och salt förstås då också?
- S.J. Ja.

- T.J Kaffe hade vi både rostat och orostat, olika sorter, så de fick välja efter smak.
- I. Var det olika sorters rostade också då?
- T.J Nej, rostningsgraden var lika, så mörkrostat och mellanrostat, det vet jag inte att det fanns, men däremot då vanlig rostning och de som köpte orostat de rostade det själva hemma på spisen. Det fanns en särskild rostningspanna, som hade vev.
- S.J Sen rostade de ju i långpannan också i ugnen, men då fick de ju röra hela tiden, för att det inte skulle brännas fast och de som var lite ekonomiska av sig de blandade i lite råg eller ärter, för att dryga ut med.
- I. Sålde ni kött också eller var det fisk bara?
- T.J Nej, inte kött, men däremot några sorters korv som stångkorv och falukorv och bräckkorv, fläskkorv, det hade vi till försäljning.
- I. Strömming också?
- T.J Nej, inte strömming. Det fick de köpa utav fiskarna härute.
- S.J Det fanns ju så många fiskare här runtomkring och folk fiskade ju själva också. Det var inget behov av sånt, så det klarade de själva och sen fanns det ingen kyla, så det var ju svårt att ha. Vi började med köttfärs och sånt där, men det fanns ju inte kyla på den tiden, utan det låg i vanlig temperatur, som var i affären.
- I. Hade ni någon sån där isstack eller kom det senare det?
- S.J Usch ja, Gud bevara oss, det hade vi, för vi började ju med mjölk sen.
- T.J Ja, isstack hade vi ju hela tiden, det fanns alltid, vad jag vet. Kanske inte så mycket för de varorna, som såldes, men vi hade i alla fall möjligheter, därför att i hushållet hade vi ju då mejerivaror och sånt där ute i ett särskilt skåp ute i stacken.
- S.J Så det var ju att hacka upp is varje vinter och för det mesta var det i Sätterfjärden, för den låg lite tidigare och det var oftast lite tjockare is på den, annars så var det Tunaviken. Ja, det var ju ett elände.
- I. Så ni tog upp is själva då?
- S.J Ja, vi lejde ju förstås folk som hade utrustning och resurser och körde och sen sommartid var det sågspån över och sommartid varje morgon, så var det bara att man måste ut och hugga ut lite isbitar.
- I. Det var ett elände och hålla på med då?
- S.J Ja, det var ett skitgöra, ett besvärligt arbete menar jag.
- I. Det är flera än du, som har svurit, jag lovar.
- S.J Jaså, ja, det täcker bäst vad man tänker.
- I. Finns det några speciella minnen här, någon kund som var på något särskilt sätt

eller något sånt där?

S.J Ojoj, vilka ska vi ta då? Ja, de var ju lite speciella somliga och hade sina idéer om hur det skulle vara. Ja, fru Eriksson, tror jag hon hette, vi hade expedierat henne och man räknade ju för hand då, man rev av en pappersremsa på pappersrullen och sen så räknade man för hand alltihopa förstås och så hade jag räknat fel då, så kom hon ner nästa dag och så sa hon åt ett utav biträdena: "Sture räkna fel med mig i går," sa hon. "Ja, men säg åt honom då," sa biträdet. "Nej, men han är ju son till chefen, så det kan man ju inte anmärka på honom". Jodå, jag hade pennan bakom örat då, det var att räkna för hand s. a. s. Det fanns ingen räknemaskin eller någonting.

I. Inte kulram heller då?

S.J Nej, det var bara papper och penna, åtminstone på 20-talet, när vi kom in på 30-talet fick vi kanske lite möjligheter. Vårn första räknemaskin kommer jag inte ihåg riktigt.

T.J Nej det var de där små snurrorna som började först, som man hade bara på kontoret då. Dem kunde man inte ta ut i affären, utan det var ju mer så där så man hade en vev vid sidan också och en räkneremsa. De kom i början på 30-talet. Det är klart att visst inträffade det att man räknade fel och fick stå och svara för det. Jag vet inte, när man sitter och tänker så här, vad man skulle kunna hitta på för särskilda minnen.

Vi hade många indelta soldater och sådant fanns ju kvar på den tiden och de kunde stå och berätta minnen från den tiden och det var ju intressant och höra om. Efteråt har jag varit väldigt ledsen att jag inte skrev upp vad de berättade. Jag hade ju papper och penna till hands och tänkte aldrig på att skriva ner något sånt. Dragon Berggren var duktig på att berätta historier, tilldragelser och sånt där, men som sagt, detta att man skulle ha skrivit ner det, det skulle man ju ha gjort.

I. Sen kom ju kriget och det måste ha varit besvärligt med de här små lapparna man fick betala med, ja, eller lämna?

T.J Det var andra världskriget, som börjar i september -39, för att första världskriget har ju jag lite minnen utav, för jag var ju ute i affären och jag såg ju hur de höll på med sådana där kuponger och alla andra redovisningar, som var då.

I. Fanns det då redan?

T.J Under första världskriget fanns det ransoneringskuponger också, bland annat att de ransonerade socker, men jag vet inte riktigt omfattningen, men sen under andra världskriget, som började 1939, då var det ju väldigt mycket kuponger. Det var väl mellan tjugofem, trettio olika sorters kuponger för olika varor och i olika färger.

S.J Så det var ju extra jobb och det varade då ända till 1945.

T.J Ja, ransoneringen upphörde väl inte när kriget slutade -45, utan det hängde med lite, men det slutade snart efter krigets upphörande, men kaffet ransonerades väl ända till -48, tror jag. Och sen var det ju det att det var särskilt jobbigt i affären, för vi var ju inkallade lite då och då. Vi var tre bröder och vi var inkallade lite om varandra och det var ju väldigt kämpigt.

- S.J Förutom det, så skulle de där kupongerna klistras. Till det fick man ju särskilda ark, som var gummerade och dem skulle man ju blöta på den där lappen och så skulle man klistra på de där listorna då, för att när vi köpte socker från en grossist då, så skulle det redovisas lika mycket kuponger för det socker som vi köpte ut och det var sånt där kvällsjobb som var. Det var mest Torsten, som höll på med det, fick förtroendet att sköta det där. Men sen vet jag, estländare, det kom ju över många då, -43, -44 och så där och vi gnällde ju att det var så små ransoner, det räckte ju inte för de flesta räckte det inte till, mjöl och socker och sånt där, när de kom hit, det vart ju himmelriket för dem, för de hade ju inte hälften så mycket ens, i Estland, som det de fick när de kom hit, så då var det ju att vi lite mera satte värde på hur mycket vi hade, när man fick höra hur lite de fick där borta.
- I. Det var så att de precis överlevde då?
- S.J Ja, sen var det extra tilldelningar då, socker var ju extra på hösten, när det var sylt- och saftsäsong, då var det alltid några kilo extra och lite sånt där var det ju, men för de flesta räckte det inte till. De kunde inte lära sig och hushålla. De var slut för länge sen, när nästa kupong började gälla.
- I. Jag undrar hur det skulle gå idag?
- S.J Nu ransonerar det inte något.
- I. Om man skulle hamna i den situationen, så undrar jag hur folk skulle klara av det om de skulle ha samma ranson, som de hade då?
- S.J Det vart väl lite svartabörshandel av det också då förstås, en och annan som hade lite över. Och sen var ju spriten ransonerad också, så det kunde man ha att byta med. Det var ju hårdvaluta också, de som ville ha det.
- I. Det förkom ju en del smuggling här också, framför allt före kriget?
- S.J Ja, på 30-talet var det ju värst, väldigt alltså, för då kom ju spritransoneringen och då kom smuggelsprit ifrån Estland mest, där från andra sidan och det kom in här i skärgården på olika vis, därför att det skulle ju till Stockholm. Så det var mycket trafik om nätterna. Ingen vet någonting och ingen visste någonting och ingen hade sett någonting, nej då, vi var små änglar allihop. Det var sånt där som kom också.
- I. Har ni några personlig minnen om det?
- S.J Nej, vi smugglade inte någon gång.
- I. Nej, men om ni stötte på det på något sätt?
- S.J Nej, det där gick ju så i smyg allting, så det måste ju vara pålitliga människor, så att det inte kom ut alls, så att det skulle ju smygas och smusslas väldigt med det där.
- I. Jag vet min farbror, han liksom stötte på sådana där torpeder då, som de använde.
- S.J De hade särskilda dunkar då, så om det kom någon tullare eller någonting sånt där, då tippade de överbord alltihopa och sen så var det luftfickor på de där, så de flöt ju upp efter ett dygn eller så och då fick de ut och ta rätt på de där. Så det var organiserat det också och det var inget, som fick gå förlorat inte.

- I. Vad kommer ni ihåg för industrier här i Åkersberga?
- S.J. Ja, den stora var ju Melin & Söner, som hade nere i gamla bryggeriet, det som är rivet nu, nere vid kanalen där och de har varit uppe i ett nittiototal anställda, när det var som störst. Det var väl räddningsplankan för många det, unga, för grabbarna, när de slutat skolan då, så börja man på "Väskan", det var ju vanligt. Det var många som fick börja där varje vår då och sen fortsatte de in till Stockholm och fick jobba där, för det fanns väl inte något särskilt här. Jo, snickerifabriken förstås och sågen.
- T.J. Ja, såg och snickerifabrik var väl det som var rätt tidigt här. Det byggdes redan något av de första åren av seklet och så var det ett bryggeri här också då, första tjugo årena på det här seklet. Det låg där nere vid kanalen, alldeles vid järnvägsbron. Tegelbruket fanns ju förut också. Ja, tegelbruket var väl där långt, långt tidigare förstås.
- S.J. Ja, det var ju på 1800-talet någon gång. När det började, det vet jag inte.
- I. Är det någon av er, som vet var det låg ungefär?
- S.J. Ja, det står kvar där nere.
- I. Står det kvar?
- S.J. Ja, det står Calux numera eller någonting sådant där, vitt hus.
- I. Bredvid de här röda husen på Hackstavägen?
- T.J. Galvator.
- S.J. Jaså, Galvator kanske.
- T.J. Calux står här vid bryggeriet. Galvator borta vid Hackstavägen - Centralvägen alldeles vid elverket.
- S.J. Tomten bredvid elverket, ja och så hade de då långa torkraderna ungefär från där vägen är nu och ner till kanalen, för att sen skulle det ju skeppas med båt och det gick ju åt det hållet, så de la ju upp där på tork.
- T.J. Det mesta teglet skeppades väl ut på båt, men när järnvägen kom till Åkersberga, då vart det särskilt industrispår ifrån Åkersberga station, som gick bort till tegelbruket, så att då kunde de även få det levererat på järnväg.
- S.J. Tegelbruket, det var väl mest smålänningar och så neråt, som kom hit upp då.
- T.J. Ja, tegelbruket var väl igång bara på sommarhalvåret, vintertid kunde de väl inte få fram material till tegelbränningen.
- S.J. Det var inget torkväder heller, för de torkade ute i luften.
- T.J. Men de tog ju lera hela vägen upp till Hacksta, där sjukhuset är nu och likaså på andra sidan, där tog de ju leran då till det här tegelbruket.
- I. Är det några fler industrier, ni kommer på?
- T.J. En industri som fanns, som kanske inte berörde själva Åkersberga direkt, det var ju

Härsbacka gruva. Det var folk som bodde i Åkersberga, som arbetade där också, så det var en tillgång för ortens folk här att kunna få jobba vid gruvan. Några mera industrier som vi ska kom ihåg? Väskfabriken har vi sagt. De började egentligen nere på Österskär, den första tiden, men de kom till Åkersberga sen, i det gamla bryggeriet, så småningom.

S.J Det låg vid järnvägsstationen, tomten efter bortom.

I. Bakom stationshuset?

T.J I Österskär, ja.

S.J På den tomten är det bara fruktträd kvar nu. De rev det där huset. Det var byggplaner ute. Det skulle byggas bostäder där, men det vart inte av. Det har inte kommit upp någonting där, på den tomten, den är tom ännu. Det var ju pappa Melin, som höll på där nere och sen, det var sönerna då, som flyttade hit upp till Åkersberga, för att där nere de hade lite annan stil, de gjorde handgjorda grejer, lite större koffertar och sånt där, större saker utav riktigt skinn, så det var kvalitetsgrejer, som de gjorde där nere. Här vart det ju lite tunnare saker. De gjorde portföljer och resväskor och sånt där, lite mindre grejer. De hade mera masstillverkning här. Men sen kom ju plasten och då gick det ju inte längre, då importerade de plastväskor och sånt där bortifrån Asien och där. Och Eric Melin vet jag, han funderade på att de skulle börja göra fotbollar, för de var gjorda utav skinn förr i världen, men sen kom det ju plastbollar bortifrån Asien och de var ju billigare än vad bara lädret till en fotboll var, dyrare än vad de gjorde färdiga för där bortifrån, så då gick ju inte det förstås. Så sen var det bara och stänga igen. Det vart för dyrt när de höll på sina skinnsaker, när plasten kom och vart billigare. Så dog det.

Men sen var det mest bara bondgårdar. Det började ju byggas här. Ingenjör Ivar Hahne var det som började bygga i Åkersberga, byggde hyreshus och affärer och sån där, men han är bortglömd, honom har de inte skrivit om. Hustrun lever, hon bor här på Solhälla fortfarande, men han är borta. Men sen vart det byggnation förstås. Det vart mer och mer jobb i byggsvängen, dels på Österskär då, när det styckades och det byggdes sportstugor och sånt där, där neråt och sen lite undan för undan mer här uppåt och hela vägen upp utmed kusten byggdes det, så att i byggsvängen vart det mera och mera folk, som fick jobb. Bönderna är ju på avskrivning, så det är bara en bonde på varje gård nu för tiden eller så. De ska ju inte vara kvar längre.

I. Var det framför allt lantarbetare och sådana som helt har försvunnit?

S.J Ja.

I. Det är väl bra det egentligen?

S.J Det har blivit så mycket maskiner nu för tiden, så det behöver inte ha så mycket folk. Det behövs bara en man som trycker på knappen eller så, som sköter maskinen. Det har blivit mycket effektivare nu, när de plöjer med traktor än när de plöjde med en eller två hästar. De plöjer större yta nu på samma tid.

I. Vilka förändringar har skett här i Åkersberga, sen ni var barn?

- S.J Ja, det är väl byggandet. Det har ju byggts mer och mer undan för undan. Det vart ju kaféer och biografen kom. Folkets Hus där nere på hörnet, när byggdes det?
- T.J Ja, det byggdes, det första omkring 1911 och sen det andra 1923 och då vart det biograf där också och så hade de dans där på lördagkvällar ibland, nyårsbal och lite sådana där muntrationer.
- S.J Jo, det användas ju mycket. Det vart ju bibliotek. Det var Harry Hedén som började med bibliotek i Åkersberga. Han var lärare för Österskärs skola.
- T.J Ja, men bibliotek fanns tidigare, det ordnade Fritjof Thun redan före första världskriget, då hade han sitt bibliotek hemma i sin bostad, tror jag, de första böcker någon fick låna och så kom studiecirkel igång och ABF och det här, men det satte fart på lokal för biblioteket på Föreningshuset. Men den första bibliotekarien där var väl inte Hedén, han kommer senare. Jag kommer inte ihåg, men Fritjof Thun var ju den som jobbade med det först och lade grunden för det.
- I. Det var Filip Högman.
- T.J Ja, Filip Högman kom, ja, han var före Hedén ja. Filip Högman var på 30-talet, då hade vi bibliotekarie där nere och sen kom biblioteket att flyttas över till Kommunhuset. Det har flyttats flera gånger. Biblioteket har ju varit på flera ställen under årens lopp.
- S.J Ja, det ökar ju mer och mer det allt eftersom folk skriver böcker och det finns flera intressen, som det finns speciallitteratur om också, så att det blir ju mer och mer då och sen blir det väl sådana här bandinspelningar ibland också.
- I. Ja, precis.
- S.J Det är skillnad på Österskärs skola, den låg där det är pensionärsbostäder nu vid Tuna anhalt. Det hette Österskärs skola. Österskärsskolan ligger på Tunatingsbacken, framme vid Tuna Gård. Det vet inte folk att det är skillnad på det där. Det är gamlingar som är nogga med det där. Fast vi har inte gått i Österskärsskolan, utan vi gick i Österskärs skola.
- Ja, järnvägen, det var väldigt mycket frakt som gick på järnvägen på den tiden, men det gick på Åkers kanal sommartid förstås, så länge det gick. Den gick upp till Brottby kyrka, båten, men sen vintertid fanns det inga kommunikationer, då fick de köra med häst in till Stockholm. När det var slädar, så gick det ju bra, för att våran far och farfar och tillbaka i slakten, uppe i Edsbro, de körde ju till Hötorget med hö, vintertid på slädar då, hela vägen. Det tog en dag från Edsbro och så en dag hem igen, men de fick in några kronor och sen så kom ju järnvägen och då vart det sämre för kanalen förstås, eftersom järnvägen gick året runt och då vart det mer och mer frakt med järnvägen i stället. Men far, när vi hade affären i Brottby, då fick de varorna på tåget till Vallentuna, så far hade ju ett par hästar och vagn och slädar och körde till Vallentuna och hämtade varor till Brottby då, innan det kom lastbilar och sånt.
- I. Åkers kanal, "Tuppen", kommer ni ihåg någonting om den båten?
- S.J Jadå, den har vi åkt med många gånger, för mormor bodde i Brottby, så vi åkte upp till henne lite nu och då.
- T.J Ja, jag har åkt ifrån Brottby och in till Stockholm med "Åkers kanal". Det är nog

inte många som lever i dag, som har varit med om den färden. 1927 tror jag att det var, sedan var det Ejdern. Det var bilar, som övertog närmast. Under första världskriget, när det inte fanns några bilar, då var ju "Åkers kanal" en viktig transportmöjlighet, så jag vet att jag åkte med ända ifrån Brottby och in till Nybroviken, där den lade till i Stockholm. Och det var ju spännande för en liten grabb då. Jag var väl bara sju, åtta år någonting när jag åkte. Pappa var jag med några gånger och mamma var jag med några gånger. Jag vet inte om Sture var med, men det var han säkert, men det kommer jag inte ihåg. Eftersom vi flyttade hit 1919, så var det inte någon Brottbyresa. Jo, vi åkte med "Åkers kanal" härifrån Åkersberga och till Brottby förstås, men den här stockholmsresan den vart väl inte utav, för sen så åkte man in med tåget här. Och sen var det det här med mjölken, den gick ju i Åkers kanal då. De hade mejeri i Brottby och de hade mjölken med till mejeriet och sen var det undan för undan vid bryggorna utmed kanalen då, Hakunge och där ner igenom hela vägen, så där stod vi på fördäck hela resan in till Stockholm. Det gällde sommartiden, sen när järnvägen kom, då gick ju tåget varje dag, så då var de nere före sju med mjölken, för mjölk-tåget gick väl strax efter sju.

- T.J Ja, tio över sju eller så. Första tåget gick på morgonen då.
- S.J Då skulle bönderna vara nere kvart i sju med mjölken, så de kunde lassa in i finkan då, och när de i alla fall var nere vid Berga, då skulle ju affären vara öppen, för då skulle de in och handla också, så vi öppnade före sju på morgnarna då och sen var de ner på kvällen och hämta tomflaskorna och då skulle affären vara öppen och det var likadant vid Brottby med, när de var ner till mejeriet och hämta tomflaskorna, så skulle ju affären vara öppen bortåt sju, åtta på kvällen.
- I. Hade ni lång lunch då?
- S.J Tvärtom, nej, vi hade ju matraster och kafferaster, men då var det bara och gå upp och äta och sen gå ner och jobba igen, så det var inte någon bestämd tid på det.
- I. Det var långa dagar då?
- S.J Ja, nej då, det var från sju till sju.
- I. Tolv timmar och lördagar också förstås?
- S.J Ja, men det vart ju sämre och sämre med det. Vi började väl stänga vid fem eller fyra och så där.
- T.J Fyra vart det så småningom, men på hela 20-talet, så tror jag nog att vi hade öppna sju på morgonen och stängde sju på kvällen. Sen kortade vi väl av det lite successivt, men vi hade aldrig lunchstängt, utan man fick gå ifrån och äta, när det var lite folk i affären och var det mycket folk, ja, då var det bara att kämpa på.
- S.J Ja, det var likadant med gårdarna, de jobbade ju också sju till sju och de fick ju också börja på då och minska in på lördagar, så det var ju också bönder som spjärna emot det där, för det gick ju inte an att gå hem, när de höll på med skörd och sånt där grejer, det kunde de ju inte gå ifrån heller, komma på att man ska sluta klockan fyra, det går ju inte, när man skulle ta in höet, spannmål och sånt där och det var det viktigaste, för det var ju födkroken det. Men så där så fick man ju inte vara noga, utan det skulle vara service och man skulle ju finnas, när det kom kunder.

- I. Har ni varit med i IFK Österåker länge?
- S.J. Nej, bara sen 1928.
- I. Bara?
- S.J. Ja, den bildades 1928.
- I. Ja, just det, så ni var med och bildade den då alltså?
- S.J. Ja, 18 februari 1928. Var du med då?
- T.J. Nej, jag var med i IFK från 1929. Jag var inte med de första åren, men sen kom jag väl med.
- S.J. Ja, för att det var mamma lite då, hon var lite religiöst anlagd och hålla på och springa på det där viset på söndagarna, det var ju inte bra, så hon tyckte inte om det där, men sen när alla andra var med, så fick hon väl ge med sig då och vi fick vara med också. Ja, sen har väl Torsten varit kassör i femton år.
- T.J. Ja.
- S.J. Jag har varit sekreterare i femtio eller vad det är. Nej, det första var det bara i tretton år, men sen har det varit lite nu och då, som jag har fått göra inlägg några år, när det varit ont om folk.
- I. Det var väl Harry Hedén, som var med och startade upp det där?
- S.J. Ja, Harry Hedén och Bertil Björk och Eric Melin och Helmer Melin och Helmut Berglund. Arne i Tråsättra kom väl lite sen, men det är väl de där fem, som började.
- T.J. Ja, det var fem, som började.
- S.J. Ja, för att att vi hade börjat med dansbanan då, i dansbanebacken där uppe och då hyrde vi meddetsamma, första året, 1928 och då var det bråttom, bråttom att få dansbanan i ordning till Valborgsmässoafton, så att vi höll på att jobba med det och fick upp det där och fick upp några stånd också till Valborgsmässoafton. Då hyrde vi marken första året, men sen kom jordbruksförmedlingen och ville ha betalt för tomten, ville sälja tomten i stället, annars fick vi ju ta bort dansbanan och det var ju uthyrat, så det gick ju inte, så då köpte vi tomten 1928. Nej, 1929 var det väl egentligen. 11 000 m² för 2 400 kr. och 4% ränta. Det var alldeles förskräckligt, det var ju ockerränta.
- I. Det är Luffarbacken du pratar om nu?
- S.J. Ja och sen, det var också -29, som vi köpte mark till idrottsplats, vi måste ju ha idrottsplats, för att före var det ett elände. Man fick jaga bönder, som hade stubbåker då eller en landbit som låg i träda, så att vi fick vara och spela fotboll där. Det var ju olika år från år förstås allteftersom bönderna odlade markerna och det var ju också besvärligt förstås. Man skulle ju ha omklädningsrum och sånt där helst också, så det borde varit i närheten av något husrum, men då köpte vi sju tunnland var det, mellan Storängsvägen och Skolvägen och började här vid Åkar-Pelles tomt och så gick det bort till Hackstavägen ungefär. Det var sju tunnland och det gav vi 2 000 kr. för. Men sedan byggdes ju idrottsplatsen nere på Kungsängen och då blev det ett sånt där okristligt byte, så kommunen fick den här marken här

uppe och vi fick idrottsplatsen i ordninggjord och marken. Marken den ägde kommun, för att det var Tuna Gård, som ägde det. Per Hellman ägde ju Tuna Gård och han var skyldig för skatter, så då tog de ju bara den där tomten och så skrev de av på hans skulder istället då. För det sa ju landsfiskal Åberg, att ska det vara pengar med, då ska jag vara med och ta hand om pengarna, eftersom direktören Hellman var efter med skatter där. Vi fick statsbidrag då till att bygga för, så den invigdes 13 juli 1941.

T.J Var det inte -40 då. Du vet, jag låg inkallad 1940, hela sommaren och jag fick inte vara med på invigningen, det var -40.

S.J Ja, just det och vi skulle ju ha kafferep och bjuda på då, för att det skulle vara lite festligt, då fick vi lägga in om kaffe, för det var kafferansonering då, för att få tilldelning och det var ju kämpigt, för att det där var ju bara nöje och då behövde man inte ha kaffe, men vi fick något kilo i alla fall, så det kunde bli lite fest över det hela. Jo, det var väl lite fest, för vi hade mycket stjärnor med då, för Bror Hellström var ju här ifrån och han var med på Olympiaden 1936 i Berlin, där var han med på 5 000 m, så han var ju svensk elit då och sen var han kompis med elitkillar som fanns i Stockholmstrakten här runt om då, dem fick han ju med sig hit ut hela gänget. Det var väldigt fina tävlingar många, många kända killar som var med alltså, svensk elit, kan man säga, för det fanns rätt bra med idrottskillar i Stockholmstrakten på den tiden, så att det var högklassigt. Och sen var vi eftersökta också, för vi var ju en av de få, som hade egen idrottsplats alltså. De andra de fick ju hålla till på Östermalms idrottsplats och så fanns det i Enskede också och där är ju alla andra också, så det var ju väldigt svårt och ordna tävlingar där inne, för att det var ju ständigt kö, vid alla banor, så var det ju folk, som skull tävla och träna och starta om varann där, så det var lite småbråkigt nästan för jämnan där. Vi hade också klubbmatcher inne på Östermalm och Enskede också ibland, däremellan så tyckte de att det var så roligt att få komma hit ut och vara ensamma på idrottsplatsen och göra som vi ville.

I. Vilka idrotter höll ni på med?

S.J Ja, vi hade tolv grenar, när det var som värst. Vi hade fotboll och friidrott och skidor förstås och cykel. Cykel var det vi började med.

Vi startade utanför Carlsons kafé vid kanalen, ungefär där macken ligger nu. Då fick man springa på vägar och skogsstigar och det var tävlingar och andra trevliga små utbud och banor till och så hade vi diskus och spjut. Det kunde man knappast hålla på med, för det fanns ju inte idrottsplats för det.

Vi sprang ju på landsvägen där vid järnvägsstation, för där hade vi mål vid stationshuset, för där var det en raksträcka först och där hade vi 100 m på landsvägen. Det var ju inte så mycket trafik då, men det var en väldans hård vägbana, när man skulle ha startgropar vet jag och det var ju ett elände att få dän lite jord, så att man fick ner stortån åtminstone, när man skulle ha flygande start på 100 m, sen 400 m, då var det start bortåt Margretelundsvägen, ungefär där simhallen är nu, och då var det viktigt också, för det var den som startade då, för killarna hade ju överdragskläderna på sig dit bort och sen fick han hänga på alltihopa på hojen då och så startade han dem och så fick han cykla som bara den för att hinna först till målet, stå där och ta tiden då. 1500 m var lättare, för då sprang de 750 m ända bort till Österskärsvägen och över Söravägen och vände där.

I. Höll ni på med några fler idrotter?

S.J. Ja, vi hade ju bandy på vintern förstås. Det var ju barvintrar ibland, men när det var snö, då var det ett elände. Då lånade de hästar vid Åkersberg och så hade de snöplogen då, för att ploga och sen fick de skotta, skotta för hand. Det är ju stor yta det, stor som en fotbollsplan, så det tar sin tid. De retade sig en gång, det var Norrtullsporten som var ute någonting på nyåret och de killarna satt bredvid och tittade på medan de andra skottade och sen när det var färdigskottat så skulle de börja spela match en och en halv timma mot de där, som satt och vilade hela tiden. Vi tyckte det var lite konstig att de inte hjälpte till, men de var ju stadsbor så de var inte vana att arbeta så där, som vi gjorde. Och sen flyttade man målena allt efter som det fanns is. Det var Tunaviken och Sätterfjärden. Det första så var det på Storträsket, borta vid Täljö, för det frös först där och där höll vi på och träna och sen så flyttade man undan för undan och sen gällde det att hinna ta in målena innan isen gick upp. Det blev ju inte alla gånger, så att det ligger bandymål på alla sjöbottnar här, Sätterfjärden, Tunaviken och Prästfjärden. Folk arbetade ju i veckan, så det var inte många som hade tid att gå dit på en vardag heller och dra de där i land, utan man tänkte varje söndag på de där och tänkte att isen håller nog till nästa söndag och det gjorde den ju ibland.

Ja, vad gjorde vi mer, ja, sen kom ju ishockeyn, men det vart senare det. Ett tag hade vi tyngdlyftning. Oskar Björklund var ju ordförande i Svenska Tyngdlyftningsförbundet, så då började vi på med det. Det första var ju Åkersberga Idrottsklubb, den fanns ju före 1924, då hade vi boxning också. Bryggeriet hade en lagerlokal, som vi fick slåss i eller fajtas i eller vad vi gjorde, men då var jag för liten. Jag var inte med. Var du med där nere, du hade ett par boxningshandskar i alla fall?

T.J. Boxning kommer jag inte ihåg så mycket. Jag bara vet att de höll på med det, så jag har inget minne av hur det gick till där.

S.J. Nej, det vart ju inte någon stor sport. Samuel Norrby fick ju på skallen, för att han tillät det. Det var ju lite aktion mot boxning då och då var det Expressen, tror jag, som var ute och pratade med Samuel och då sa han: "Det är bättre att de slår varann på truten under ordnade förhållanden inomhus med domare och boxhandskar än att de håller på utanför på gatan." Och då fick de ju till rubrik om det: "Idrottsprästen gillar boxning". Det stod det inte i artikeln sen, men det var en klämmig rubrik de fick till då. Annars så var det cykel som var stora grenen i början. Det var rätt många cyklister, som var med ute och tävlade. Vi hade några som var licensierade också, man flyttade ju upp, först var det nybörjarklasserna klasserna och sen var det C, B och A, flytta upp en klass om året och så måste man göra vissa placeringar varje år, för att få flytta upp och det hade väl Nisse Alstermark och Bror Hellström och de där som var licensierade. Det var ju fint det. Och sen hade vi schack vintertid. Vi hade serier i föreningen där, vi hade trettio man, som spelade i serie, klass 1, klass 2, klass 3. Åtta i klass 1 och 10 i klass 2 och 12 i klass 3. Det var tisdagskvällar, som vi spelade nere på kaféet då, och så hade vi ute några killar och en kille, som var rätt så känd då, som vi försökte ibland, men det gick ju inte att spela mot honom så klart, men så hade vi en sån där simulator, satt i en fyrkant då, så trettio man satt runtom och killen gick innanför då och spela mot allihopa på en gång alltså. Vi fick ju smörj allihop förutom "Katten", han fick oavgjort. Nisse Andersson hette han. Det var väl lite nytt, ombyte då.

I. Kul att spela mot honom i alla fall även om det inte gick så bra?

S.J. De där stora killarna, ja. Nej, man kan ju inte vinna jämt.

Ja, sen började vi med orientering. Vi började med damidrott före, damhandboll, då spelade även damhandbollaget på stora fotbollsplan utomhus, för inne hade vi inte några lokaler, vi hade ju gymnastiksalen uppe i Österskärs skola, men den var ju för liten till nästan allting, så det var bara vanlig gymnastik som gick att ha där. Sen började vi med orientering 1936 och så hade vi skidor. Varpa började vi med. Det var nog inne på 40-talet det. Vi hade en varpasektion med en trettio man. Våra tjejer spelade i serien, Stockholmsserien då, sommartid och de spelade i Vasaparken. Stockholmsarna tyckte det var så roligt när de här ifrån Österåker spelade. Det var så roligt och se de där bondjäntorna, stora kraftiga exemplar, så de tålde ju törnar och sånt där. De bara törna tillbaka de om det var något sånt. Det var lite annan stil då, de där bondjäntorna.

I. Det var lite mera styrka på dem?

S.J. Ja, de var lite härdade.

I. Många jobbade kanske på bondgård och så där?

S.J. Ja, det gjorde ju en del och en del jobbade i "Väskan" då, förstås, men de var väl tåligt uppfostrade, uppvuxna med. Ja, vi var i alla fall bland de största i Stockholmsdistriktet då, som hade så mycket som 12 sektioner. De flesta hade inte så många. Det var bara Djurgården och Stockholms studenter var ju störst förstås, för de har ju alla sorters idrott i studentvärlden, men bland vanliga föreningar var vi i alla fall bland de största.